

dovolj, da bo Parthenon v dozidanih delih tak, kakršen je bil nekoč. Toda upirali se bodo temu tisti, ki ljubijo umetnino zaradi nje starinskega značaja, ker bo stavba izgubila to svojo afektivno vrednost: če je sedaj mnogim eno največjih doživetij v Atenah, da prebijejo nekaj nočnih ur v mesečini na Akropoli, ne bo restavrirani Parthenon, naj je tudi zgodovinsko pristnejši in umetnostno popolnejši, nobeno tako doživetje več.

Starinska vrednost se prav v naših dneh zelo visoko ceni in se zato zbira vse, kar je staro, naj je umetnostna pomembnost stvari še tako neznatna. Prav zato se starine vneto in spretno ponarejajo, pri čemer more postati subjektivni značaj starinskega vrednotenja posebno jasen: če kupec ponarejene starine ne spozna za potvaro, ima zanj vso afektivno vrednost, a brž, ko uvidi, da je potvara, je ta vrednost za zmerom izgubljena. Predmeti te vrste — kakor: mesto, kjer je bil Gubec baže na razbeljen prestol ustoličen; meč, s katerim so odbili glavo Zrinjskemu; postelja, v kateri je umrl Prešeren; kočija, s katero se je peljal Napoleon h kronanju, in nešteto drugih predmetov, s kakršnimi so natrpani vsi muzeji vsega sveta — morejo biti brez vsake praktične in zgodovinske vrednosti, a imajo svojo posebno, čuvstveno vrednost.

Starinsko stališče se ne meni za umetnostne lastnosti predmeta in je torej tudi izvenumetnostno stališče. (Dalje.)

ZAPISKI. SLOVSTVO.

France Bevk: **Smrt pred hišo**. Roman. Gorica, 1925. Izdala in založila književna zadruga »Goriška Matica«, str. 133. Naslovno stran in vinjeto je risal Franjo Kopač. Natisnila Narodna tiskarna v Gorici. — Bevk se je v zadnjih spisih, raztresenih po najrazličnejših publikacijah, vidno naklonil v naturalistično smer. V njegovi snovi čutimo vedno močnejši poudarek telesnosti, v vsebini vidimo boj med telesom in duhom kot dvojnega, nespravljivega, a obojega kot dveh duhovnih elementov. Telo mu je prav tako izvir svoje duševnosti, čeprav samo nagonске, kot duša hraniteljica mnogih neživih konkretnosti. Pojmovanje materije in duha postaja nejasno. Bevk sam se še ni odločil za zadnje posledice tega bojevanja in skoraj bi dejali, da ne za pristaša enega ali drugega izmed bojevnikov. Toliko se vendar očitno kaže, da bo ta boj in razvoj v njem odločil tudi jasnejšo manifestacijo svetovnega naziranja, ker šele potem bodo njegove povesti našle temelj in zmisel. Sedaj je njegova snov krepkeje osebno doživeta kot jasno umetniško zajeta in usmerjena. Za dokaz mi je njegovo zadnje delo *Smrt pred hišo*, ki je samo širok očrt za povest, v bistvu pa ni prav nič zvezano s smerjo, ki sem jo zgoraj označil. Knjiga je zelo naglo in umetniško slabo delo, vidi pa se, da Bevk še ni zatrl v sebi novoromantičnega pokolenja in da se mu romantični elementi še vedno spovračajo. Snov te povesti je široko načrtana hribovska epopeja, poizkus, zajeti vas s štirimi hišami v vsej podrobni zgodbi, kakor jo doživi en rod v

starših in otrocih. Središče vsega dogajanja je gospodarjenje Ivanca Brdarja, ki hoče svojim štirim sinovom pripraviti štiri grunte, z veliko pridnostjo, a z nič manjšim pohlepom in nasiljem — in se mu vse zruši. Tri sinove izgubi, nato z zadnjim začne novo življenje. Pri tej osrednji zgodbi se ob enakem pisateljevem zanimanju plete usoda drugih treh hiš in še bližnje okolice, vendar brez poglobitve in umetniškega duha, ena črta je mojstrsko naznačena, to je *genius loci*. Hribovska okolje je tako živo, da se ti odpre pred očmi in ljudje z vsemi trdimi potezami in razvlečenimi udi zrastejo pred teboj iz tal. Druga stran te povesti, pravzaprav njeno ozadje je »smrt pred hišo« — neutemeljeno in prav v zraku viseče prikazovanje smrti v hruški, vselej, kadar umira kdo v Brdarjevi družini. S tem izključno romantičnim pripomočkom je Bevk hotel ljudski povesti najti zanimivega poudarka ali kaj in z njim je izpodkopal povesti realistično uživanje čitateljevo. Tudi ekspozicija je slaba. Pisatelj izraz se menja: so impresionistične ploskve, realistične črte; govor se v celoti ne prilaga realizmu. Tendencia je rahlo poučna. Iz te snovi bi bil Bevk sam v miru in urejenem umetniškem hotenju lahko podal neprimerno večje delo. Z žalostjo sem se spomnil tu Reymonta. Kopačevega ilustriranega dela ni mogoče pohvaliti. Fr. Koblar.

France Bevk: **Kajn**. Drama. Ljubljana, Nova založba, 1925.

Bevkov »Kajn«, priobčen v Domu in svetu 1925, je izšel v knjižni obliki z epilogom, kjer pisatelj podaja nekaj misli o svojem dramatskem »prvencu«, ki naj bodo ocenjevalcu dela izhodišče in povračišče. Podčrtane in izolirane bi bile to tele misli: »Drama ima pogoške, pa je avtorju draga radi okoliščin, v katerih je bila pisana; ni nacionalistična, je brez zbeganih herojev s patosom in veliko masko, je brez nacionalnega hujskanja, dasi je pri tem plesal na vrvi; je le realističen kos življenja kot se je resnično godil — z muko, da se je oklepal strogih dejstev, ogibal se pretiravanja; neverjetno da se komu zdi, ker mu je časovno preblizu; a ne gre za verjetnost, le za življenjsko možnost.« To bi bile avtorjeve izpovedi o lastnem delu in naša dolžnost je, da zato najprej ocenimo delo iz njegove zamisli, skušamo primerjati njegovo hotenje z dogotovitvijo, ovreči ali potrditi njegove sodbе, oziroma: najti za sebe drugo razgledno točko, s katere bi delo dobilo za nas drugo vrednost kot če bi ga gledali s sugeriranimi očmi pisateljevimi.

Najprej: »Kajn« ni drama, če naj je drama nihanje človeka, ki se mu je podrlo ravnotežje in se išče, da se umiri ali uniči; ali če naj je val kolektivne mase, ki se iz posameznih hudournikov zlije v strugo, ki se razbije ob jezu ali pa ga izpodkoplje. Pa to bi bil morda patos, pretiravanje, zlagani junaki, in pisatelj, ki mu gre za neposrednost, bi rad iskal v novo, še ne definirano in kodificirano gradnjo. Ne prisegamo na nobeno tehniko, ker vemo, da je ena velikih dolžnosti vsakega umetnika, iskati tudi v nove formalne horizonte, a da bodi kako delo drama, mora vsebovati specificum drame in to — po mojem — je: vzpeta, v enotnem, nepretrganem in nepovračajočem se dogajanju sproščena linija, ki nujno, iz